
Kałdus, st. 3, gm. Chełmno, woj. kujawsko-pomorskie, AZP 33-41/3

Informator Archeologiczny : badania 34, 189-190

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

rach 2 x 2 m. Z czarnego, smolistego wypełniska, które miało charakter paleniska zlokalizowanego w północnej części obiektu, oraz pozostałej części obiektu pochodzi kilkanaście fragmentów ceramiki (niektóre z rytym falistym ornamentem) pozwalającej datować funkcjonowanie obiektu na X w. Wykonano również wykop sondażowy na miejscu domniemanych wałów obronnych usytuowanych na obrzeżu stanowiska. Uwidocznione na profilu wykopu nawarstwienia glebowe o charakterze naturalnym oraz brak konstrukcji wewnętrznych i materiałów zabytkowych w ich obrębie nie pozwalają na dzień dzisiejszy pozytywnie zweryfikować tezy o funkcjonowaniu i istnieniu na terenie tej osady elementów fortyfikacji obronnych.

Dokumentacja powykonawcza z badań znajduje się w WUOZ Lublin, Delegatura w Zamościu, a materiały zabytkowe zdeponowano w Muzeum Zamojskim w Zamościu.

HORODYSZCZE, st. 3,
gm. Wisznice, woj. lubelskie,
AZP 67-87/3

- osada wczesnośredniowieczna (VIII-XI w.)
- wczesnośredniowieczna osada przyrodowa (XI-XII/XIII w.)

Stanowisko położone na wyniesieniu w bezpośrednim sąsiedztwie grodziska w Horodyszczu. Jest ono sukcesywnie niszczone przez tzw. poszukiwaczy skarbów, którzy pozostawili po sobie kilkaset wkopów rabunkowych, z czego kilkadziesiąt można uznać za szczególnie destrukcyjne dla relikwów osadniczych. Badania przeprowadził mgr Mieczysław Bienia ze środków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie. Przebadano obszar stanowiska o powierzchni I ara. Dwa wykopy wytyczono w miejscu największych zniszczeń. Połączono je z wykopami z poprzednich sezonów badawczych. W wykopach zlokalizowano 17 nowych obiektów osadniczych, głównie o charakterze mieszkalnym.

Na podstawie materiału ceramicznego można je wydatować na X-XII w. Ciekawie prezentował się obiekt nr 45 określony jako rów (?). Na jego dnie, na poziomie wód gruntowych, natrafiono na fragment konstrukcji drewnianej, z wypełniska zaś pozyskano wczesnośredniowieczny materiał. Wśród zabytków ceramicznych dominowały fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych (VIII w., IX-X w., X-XI w., XI-XII w.). Natrafiono jednak również na kilka fragmentów ceramiki kultury łużyckiej oraz na ceramikę późnośredniowieczną. Zabytki wydzielone (prześlik gliniany, 2 nożyki żelazne, łyżwa kościana, żelazny grot strzały, szydło kościane, kościana kłamra) mają wczesnośredniowieczną chronologię.

Dokumentacja znajduje się w archiwum WUOZ Delegatura w Białej Podlaskiej.

Ilża - Chwałowski Trakt, st.
21, pow. Radom,
woj. mazowieckie, AZP 79-69

patrz: neolit

Janków, st. 9 – 11, gm. Piątek,
woj. łódzkie, AZP 59 – 52

patrz: młodszy okres przedrzymski-okres wpływów rzymskich

KALDUS, st. 3, gm. Chełmno,
woj. kujawsko-pomorskie,
AZP 33-41/3

- grodzisko wczesnośredniowieczne

Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu przeprowadził od 3 lipca do 12 sierpnia badania wykopaliskowe na terenie grodziska wczesnośredniowiecznego. Tegoroczny sezon badawczy był kolejnym, piątym już rokiem badań tego obiektu. W pracach, którymi kierowali dr D. Poliński, mgr A. Janowski i mgr R. Kaźmierczak, wzięli udział studenci archeologii Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nadzór merytoryczny sprawował prof. dr hab. W. Chudziak (autor sprawozdania), kierownik zespołu badawczego prowadzącego prace wykopaliskowe.

Celem badań było uchwycenie związku stratygraficznego pomiędzy odkrytym w roku 1998, w wykopie 18/98, rozwaliskiem kamiennym, a zachodnią ścianą bazyliki romańskiej (wykop 13/97, na wschód od wykopu 18/98) i obiektem nr 4/98-99 – domniemanym baptysterium (wykop 24/98-99, na zachód od wykopu 18/98). W związku z tym założono wykop 30/00 o wymiarach 5 x 10 m. Obejmował on w całości wykop 18/98 oraz 2 świadki badawcze pomiędzy wyżej wymienionym wykopem a wykopami 13/97 i 24/98-99. Ponadto w trakcie prac dla zwiększenia pola obserwacji poszerzono go w części południowo-wschodniej o 5 m² (odsypało częściowo narożnik i zachodnią ścianę bazyliki romańskiej). Po zdjęciu warstwy humusu wykop podzielono na dwie części, przy czym północnej o wymiarach 4 x 5 m nie eksplorowano. Wykop 18/98 odsypało do poziomu rozwaliska kamiennego i rozpoczęto eksploracją świadków.

W przebadanych nawarstwiach znaleziono 1344 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej w zdecydowanej większości (z wyjątkiem 7 ułamków) wykonanej w technice całkowitego obtaczania, 320 fragmentów naczyń z okresu halsztackiego, 6 ułamków ceramiki kultury pucharów lejkowatych oraz 1598 kości zwierzęcych. Ponadto odkryto 48 zabytków wydzielonych. Do najciekawszych należy krążek (amulet) z poroża zdobiony symboliką kosmologiczną – koncentrycznymi wpisanymi w siebie kręgami, na jego drugiej stronie odkryto napis runiczny (nr inw. 30/00). Kolejne interesujące znaleziska stanowią: brązowa zawieszka (zapinka?) z oczkiem z niebieskawego szkła z malowanym, stylizowanym krzyżem łacińskim (nr inw. 23/00) oraz plakietka brązowa z wizerunkiem kobiety w postawie orantki (nr inw. 27/00). Wśród pozostałych zabytków na uwagę zasługują pierścień brązowy (nr inw. 31/00), kabłączek skroniowy (nr inw. 42/00), militaria: groty strzał (nr inw. 39, 40, 45/00), grot bełtu (nr inw. 14/00), przedmioty codziennego użytku: świder żelazny (nr inw. 12/00), szydła żelazne (nr inw. 4, 16, 44/00), noże żelazne (nr inw. 8, 15, 26/00), przęślik gliniany (nr inw. 48/00), igła żelazna (nr inw. 43/00). Z wyeksplorowanych nawarstwień pobrano 21 próbek do badań makroczątków, zawartości fosforu oraz do badań radiowęglowych.

Tegoroczne badania potwierdziły bezpośredni związek obiektu nr 4/98-99 i rozwaliska kamiennego. Obie struktury stanowią pozostałość domniemanego baptysterium (półkolistie układający się obiekt nr 4/98-99 stanowi być może absydowe zamknięcie zachodniej części baptysterium). Jego całkowity kształt i wymiary obecnie są już możliwe do określenia. Analiza stratygrafii odkrytych nawarstwień pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

Zarejestrowano co najmniej 3 fazy funkcjonowania domniemanego baptysterium:

1. Faza I – dolna partia obiektu 4/98-99. Obiekt miał kształt w przybliżeniu prostokątny o wymiarach co najmniej 5 x 2,80 m. W przekroju, na osi północ-południe, nieckowaty o wypłaszczonej dnie, natomiast w wykopie 24/98-99, w części odkrytej w 1999 r., spągowe partie układały się schodkowo. W partii spągowej stwierdzono liczne, niewielkiej miąższości warstewki jasnożółtego piasku powstałe pod wpływem działalności wody.
2. Następną fazą (II) – poprzedzającą istnienie bazyliki romańskiej (nawarstwienia wraz z rozwaliskiem kamiennym schodzą poniżej wkopu fundamentowego).
3. Kolejną fazą (III) budowy – współczesną świątyni (nawarstwienia i rozwalisko kamienne przytykają do zachodniej ściany kościoła).

Odkryty zespół zabytków i ceramiki naczyniowej potwierdza przyjętą dotychczas chronologię bazyliki i obiektu baptysterialnego (l. poł. XI w.).